

HUISZWALUWENVESTIGINGEN IN 1992

Dick A. Jonkers

De reeks tellingen van huiszwaluwnesten in het Gooi en omstreken werd ook in 1992 weer voortgezet. Het is de vijftiende telling in successie. Het aantal nesten dat gevonden werd lag hoger dan in het voorgaande jaar, maar geeft nog geen indicatie dat de populatie in het onderzoekgebied zich aan het herstellen is. De stijging komt overeen met de ervaringen die tijdens het landelijke huiszwaluwenonderzoek zijn opgedaan.

Nestelactiviteiten en het weer.

Zowel de lente als de zomer waren goed. Mei was extreem warm met zeer zonnig weer en het was vrij droog. Aansluitend was het in juni zeer warm en zonnig met een voor die maand normale hoeveelheid neerslag. In juli waren de temperaturen lager en was het warm en over het algemeen was het in die maand aan de droge kant. Augustus vertoonde een wat somber weerbeeld. Het was toen wel warm, maar het regende veel, waardoor het gemiddeld genomen een zeer natte maand was. Het gevolg van de warmte en de daarmee gepaard gaande droogte was, dat er nogal wat nesten van hun aanhechtingsplaats loslieten. Het aangevoerde materiaal was kennelijk niet vochtig genoeg en hechtte bovendien niet voldoende aan de ondergrond. De nestelactiviteiten namen toe in juni, toen het vochtig genoeg was.

Kunstnesten.

Het aantal bezette kunstnesten in Kortenhoef was weer hoger dan in het vorige jaar. Toen waren er twaalf bezette nesten, nu waren het er veertien. De eerste vestiging in de kunstnesten in het proefproject van Vogelbescherming was een feit. Een paartje waagde de sprong en bezette een alternatieve nestelplaats. Het is te hopen dat het niet bij deze ene vestiging blijft. In Eembrugge bouwde een paartje een nest naast een tweetal kunstnesten. Dit verschijnsel is wel meer opgemerkt. In Ommeren, een dorp in de Betuwe, gingen Huiszwaluwen pas over tot het stichten van een kleine kolonie, nadat er enkele jaren kunstnesten hadden gehangen. Voor die tijd hadden er in die omgeving geen Huiszwaluwen genesteld. Dat ook elders in Nederland kunstnesten wel degelijk succes kunnen hebben, blijkt uit een project in Weerselo (Ov.). Nadat in 1991 veertig kunstnesten waren opgehangen, werden er in het aanvangsjaar tussentijdse dertien bewoond. Een uitbreiding van het aantal kunstnesten tot 173 in 1992 leidde tot een bezetting van in totaal 56 nesten.

Overigens moet wel worden voorkomen dat overal maar kunstnesten worden opgehangen. In eerste instantie zal altijd moeten worden getracht geschikte nestelplaatsen te creëren met voldoende aanbod aan nestmateriaal, opdat de Huiszwaluwen hun nesteldrang kunnen uitleven.

Aantallen.

Met een aantal van 823 nesten was er een stijging van 14% t.o.v. het voorgaande jaar. De toename bleek zich voor te doen in elf van de achttien onderzochte gemeenten; een achteruitgang was er in zes gemeenten en in één plaats bleef het aantal gelijk. Het verschijnsel toe- en afname in dicht bij elkaar liggende gebieden roept tal van vragen op. Waarom nam het aantal broedparen in 's-Graveland af en is er een toename in het aanliggende Kortenhoef? Vestigden Huiszwaluwen uit de eerstgenoemde plaats zich in het buurdorp?

Een opvallende toename (24%) werd gemeld uit Muiden, Muiderberg en Weesp (80%). Die van Weesp is verklaarbaar. Aan de Kreugerlaan daar werd een nieuwe kolonie ontdekt, die al jaren bleek te bestaan maar tot 1992 aan de aandacht was ontsnapt. Deze kolonie bestond uit 30 nesten; circa vijf jaar geleden waren dat er volgens de bewoners van het pand waaraan de kolonie zich bevindt drieëntwintig en na de ramp in Tsjernobyl dertien. Het vooruitgangsperscentage in de andere gemeenten wordt vertekend door de kleine aantallen, waardoor waarden ontstaan tussen de 6% en 137%. Iets dergelijks doet zich ook voor op plaatsen waar de Huiszwaluw achteruit ging; daar lagen de waarden tussen de 10% en 100% (Tabel I).

Tabel I. Aantallen nesten van Huiszwaluwen per telgebied in 1992 ()= 1991.

	Aantal nesten	Toe- of afname in %
Muiden/Muiderberg	215 (173)	+ 24
Weesp	68 (35)	+ 80
Nigtevecht	19 (8)	+137
Nederhorst den Berg	24 (27)	- 11
Vreeland	37 (41)	- 10
Loenen	28 (21)	+ 31
Nieuwersluis	29 (18)	+ 50
Naarden	45 (51)	- 12
Bussum (gemaal Karnemelksloot)	13 (24)	- 46
Ankeveen	17 (16)	+ 6
's-Graveland	23 (39)	- 41
Kortenhoef	76 (57)	+ 33
Loosdrecht	54 (46)	+ 17
Hollandse Rading	5 (5)	0
Huizen	74 (63)	+ 17
Blaricum	34 (23)	+ 48
Eemnes	16 (13)	+ 20
Eembrugge	1 (2)	-100
Eemdijk	45 (56)	- 20
Totaal	823 (718)	

Een plek waar de Huiszwaluwen tot nu toe nog niet nestelden, waren de Eempolders. Als gevolg van de landinrichting worden ten westen van de Eem nieuwe boerderijen met opstallen gebouwd. Bij een ervan werd een nest gevonden. Mogelijk gaan zich in de toekomst ook bij andere nieuwe boerderijen Huiszwaluwen vestigen.

Broedplaatsen.

Op twee verschillende lokaties aan een flat in Huizen werden enkele nesten gesignaleerd. Het is te hopen dat deze ontwikkeling zich voortzet, want dat zou betekenen dat dan voor het Gooi nieuwe nestelplaatsen, mits op gunstige plekken gelegen, de stand wat zouden kunnen opkrikken. Het nest in de Eempolders bevond zich aan een bedrijfsgebouw naast de boerderij. Een nest aan zo'n modern gebouw is geen noviteit. In Zuidelijk Flevoland werd in 1992 een kolonie aan een bedrijfsgebouw bij een veehouder gevonden. Het opmerkelijke was, dat rond die in het cultuurland liggende boerderij als gevolg van de bedrijfsvoering overal vochtige situaties voorkwamen.

Huizen in de bebouwde kom vormen jaarlijks de hoofdmoot van de plaatsen waar genesteld wordt. Hieraan bevonden zich 190 "kolonies". Aan vrijstaande huizen werden op 39 plaatsen "kolonies" gevonden en aan vrijstaande boerderijen 23. De soort doet zijn Nederlandse naam dus wel eer aan.

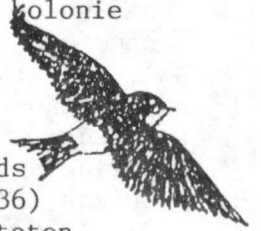
Schuren (5), kazernes (2), gemalen (2) en een fabriek (1) vormden de overige lokaties waaraan genesteld werd. Sinds de invoering van de zogenaamde SOVON formulieren worden de gegevens per lokatie genoteerd. Deze methode biedt mogelijkheden om verplaatsingen, toe- of afname van kolonies en hervestigingen te volgen. Door de gegevens in te voeren in een databestand zullen deze verschijnselen in de toekomst nog beter kunnen worden gevolgd. Een steekproef uit de in 1992 verzamelde gegevens leerde, dat op een aantal plaatsen de zwaluwen verdwenen, maar zich soms in de onmiddellijke omgeving vestigden. Of dit dan dezelfde broedparen zijn als die van het voorgaande jaar, is niet na te gaan. Ringonderzoek zou hier uitkomst kunnen bieden.

Koloniegrootte.

Grote kolonies zijn nergens in het onderzoekgebied aanwezig. De reeds beschreven kolonie aan de Kreugerlaan in Weesp was de grootste. In de categorie 11-25 nesten bevonden zich acht kolonies en in die van 6-10 achttien. De kleine kolonies (130) van 2-5 nesten hadden de overhand. Ook de "kolonies" waar slechts één nest aanwezig was (123) waren goed vertegenwoordigd. De relatie met de huizen in de bebouwde kom, veelal aan de randen, is overduidelijk. Er zijn echter ook gemeenten, zoals Huizen, waar het voorkomen zich niet tot de rand beperkt en geschikte woonwijken zijn gekoloniseerd. Waarom het nesten binnen de urbane sfeer vrijwel altijd één of slechts enkele nesten tot gevolg heeft, is onduidelijk. Naast de nestelplaatsen is overal voldoende ruimte aanwezig. Dat blijkt ook uit een woning aan de Vossenstaart in Huizen, die zich aan het eind van een rijtje huizen bevindt. Op die plek is een kolonie van achttien nesten.

Verstoring en bescherming.

Hoewel de Huiszwaluw door het uitblijven van de Flora- en Faunawet (sinds zeer lange tijd in voorbereiding ter vervanging van o.a. de Vogelwet 1936) nog steeds vogelvrij is, werd dit jaar geen melding gemaakt van het afstoten van nesten. In de oude wet is dit nog toegestaan. Wel werd melding gemaakt van het afbreken van een dak (Weeshuiskazerne Naarden) tijdens het broedseizoen. Een deel van de daar aanwezige kolonie werd door de werkzaamheden verstoord. Bij het aanbrengen van een nieuw dakbeschot in het broedseizoen op een woning in Muiden werden de huiszwaluwbroedsels op drie plaatsen verstoord (mededeling W.van der Brink). Er is ook een positief bericht. Bewoners van een pand in Eemdijk brachten een brede plank onder de nesten aan, zodat zij geen overlast ondervonden van de uitwerpselen van de jongen. Een van de oorzaken van de achteruitgang, het verdwijnen van nestelgelegenheid, werd vroeger nog wel eens gecompenseerd door de bouw van nieuwe wijken tijdens uitbreidingen van gemeentes. Dat is tegenwoordig nauwelijks meer het geval. Bovendien worden ruim overstekende dakdelen vrijwel niet meer toegepast. Nieuwe vestigingen op die plaatsen zijn dan uitgesloten. Een andere binnen ons land liggende factor is de afwezigheid van mogelijkheden om geschikt materiaal voor de bouw van een nest te verzamelen. Plaatsing van bakken met modder of het creëren van vochtige plaatsen kan dit manco verhelpen. Het aanbieden van kunstmatige nestgelegenheden op geschikte plaatsen kan ook een oplossing zijn. (Zie hiervoor 'Vogels zien en beschermen', Harder (red.)1992). Op plaatsen zonder overstekende dakdelen of geschikte dakgoten kan vestiging gestimuleerd worden door licht geschilderde planken al dan niet met kunstnesten bijvoorbeeld aan huizen en aan muren van fabrieken op industrieterreinen te bevestigen. In eerste instantie moet altijd geprobeerd worden de zwaluwen zelf de kans te geven te gaan bouwen. Een of twee kunstnesten als aantrekkende factor is dan meer dan voldoende.

Dit verslag zou nooit kunnen worden gemaakt zonder de medewerking van de mensen die de tellingen hebben uitgevoerd. Hierbij dank aan al die veldwerkers, waarvan er vele al jaar in jaar uit de noodzakelijke gegevens verzamelen. Deze medewerkers waren: F.A. van de Akker, I. van de Akker-Karsemeyer, Y.Bosman, A.C.Driessen, N.Dwars, L.J.Dwars-van Achterbergh, J.Gouw, H.Hardon, R.Hofmeester, D.A.Jonkers, F.A.van Klaveren, N.A.Klippel, W.Langendorff, J.Meyer, L.Mudde, M.van der Pol, K.Pranger, H.W.Reddingius-Schreuder, J.Rouhof-Nagel, J.Terlouw en A.P.Vermeule.

Aanbevolen literatuur:

Harder J. 1992. Vogels zien en beschermen. Soortbescherming en vogelhutten in het Gooi en de Vechtstreek. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Hilversum. Uitgave no.79.